

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt

ŠABLONY NA GVM

Gymnázium Velké Meziříčí

registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0948

IV-2 Inovace a zkvalitnění výuky směřující k rozvoji matematické gramotnosti žáků středních škol

PRŮBĚH FUNKCE

Autor Iva Kašparová

Jazyk čeština

Datum vytvoření 2. 2. 2014

Cílová skupina žáci 16 – 19 let

Stupeň a typ vzdělávání gymnaziální vzdělávání

Druh učebního materiálu vzorové příklady a příklady k procvičení

Očekávaný výstup žák ovládá pojem spojitost, limita, monotónnost, extrémy a průběh funkce a umí je aplikovat při řešení úloh

Anotace materiál je vhodný nejen k výkladu a procvičování, ale i k samostatné práci žáků, k jejich domácí přípravě, velké uplatnění najde zejména při přípravě žáků k maturitní zkoušce

PRŮBĚH FUNKCE

Postup při vyšetřování průběhu funkce:

- 1) Definiční obor a obor hodnot funkce.
- 2) Sudá, lichá, periodická.
- 3) Body, ve kterých není funkce definovaná, a výpočet jednostranných limit v těchto bodech. Výpočet limit v nevlastních bodech. (Určování těchto limit často přesahuje rámec učiva středoškolské matematiky, je nutná znalost grafů).
- 4) Průsečíky s osami a znaménka funkčních hodnot.
- 5) Výpočet první derivace a body, ve kterých není definovaná, stacionární body, monotónnost funkce a extrémy.
- 6) Výpočet druhé derivace a body, ve kterých není definovaná, inflexní body, konvexnost a konkávnost funkce.
- 7) Asymptoty.
- 8) Graf funkce.

Příklad 1

Určete průběh funkce f: $y = \frac{1}{1-x^2}$.

Řešení:

1) $D_f = \mathbb{R} - \{-1, 1\}$

$H_f = \mathbb{R} - \{0\}$.

2) $f_{(-x)} = \frac{1}{1-x^2} = f_{(x)} \Rightarrow$ **SUDÁ**

3) $\lim_{x \rightarrow -1^-} \frac{1}{1-x^2} = -\infty, \lim_{x \rightarrow -1^+} \frac{1}{1-x^2} = \infty, \lim_{x \rightarrow 1^-} \frac{1}{1-x^2} = \infty, \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{1}{1-x^2} = -\infty,$
 $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{1}{1-x^2} = 0.$

4) Průsečík s osou x: $0 = \frac{1}{1-x^2} \Rightarrow$ **neexistuje.**

Průsečík s osou y: $y = \frac{1}{1-0^2} = 1.$

5) $f': y = \frac{2x}{(1-x^2)^2}, D_{f'} = \mathbb{R} - \{-1, 1\},$ **stacionární body:** $x = 0,$

$(-\infty, 0)$ klesající $\Rightarrow$ **v bodě 0 lokální minimum(1).**
 $(0, +\infty)$ rostoucí

6) $f'': y = \frac{6x^2 + 2}{(1-x^2)^3}, D_{f''} = \mathbb{R} - \{-1, 1\},$

$(-\infty, -1), (1, +\infty)$ konkávní
 $(-1, 1)$ konvexní

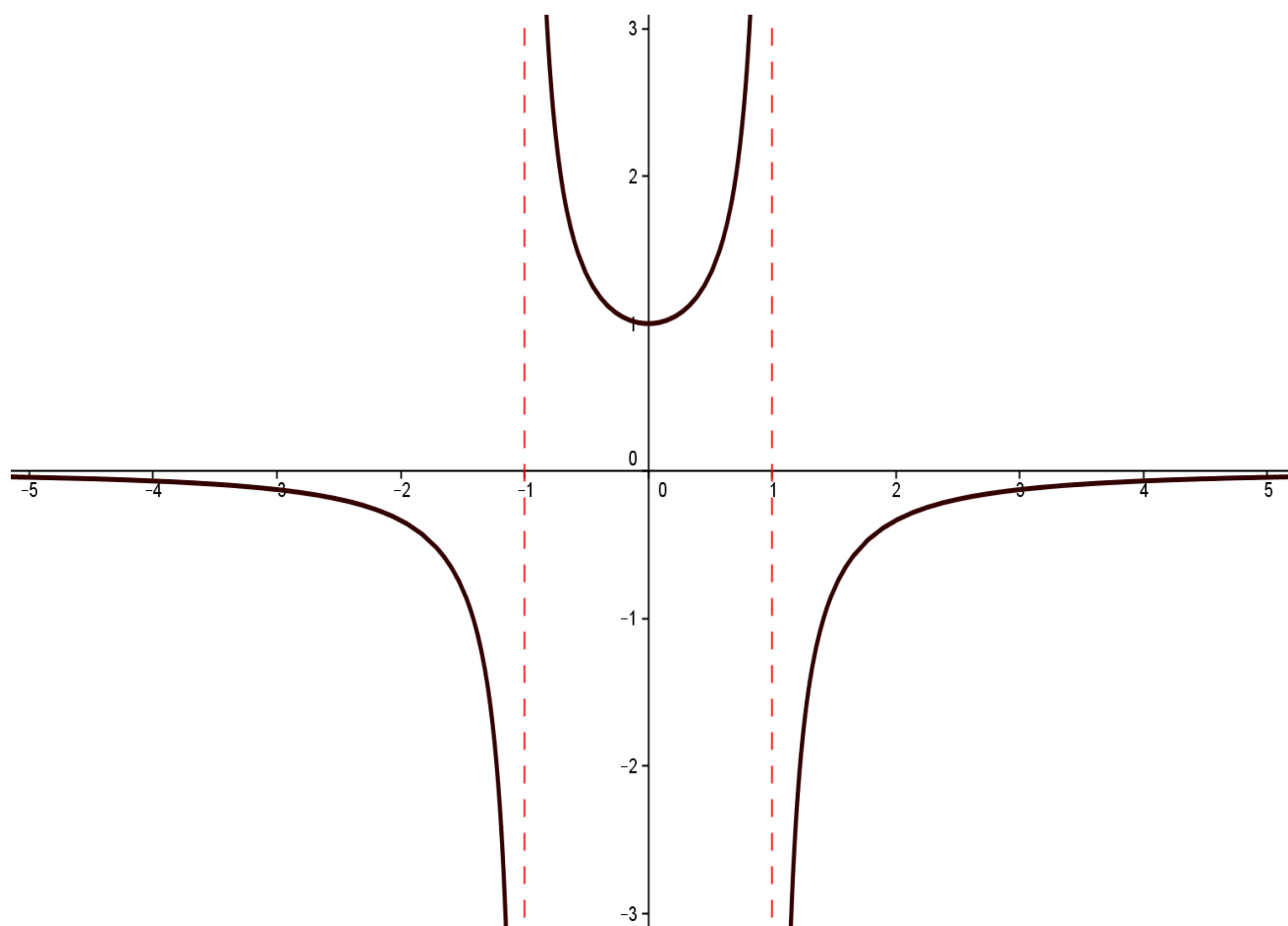
7) Asymptoty bez směrnice: $a_1: x = -1, a_2: x = 1.$

Asymptoty se směrnicí: $y = ax + b$

$$a = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{1}{(1-x^2)x} = 0$$

$$b = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{1}{1-x^2} - 0 = 0 \Rightarrow y = 0.$$

8) *GRAF:*

Příklad 2

Určete průběh funkce $f: y = 5x^3 - 3x^5$.

Řešení:

1) $D_f = R$

$H_f = R$

2) *Není sudá, lichá ani periodická.*

3) $\lim_{x \rightarrow \infty} (5x^3 - 3x^5) = -\infty$, $\lim_{x \rightarrow -\infty} (5x^3 - 3x^5) = \infty$.

4) **Průsečík s osou x :** $0 = 5x^3 - 3x^5 \Rightarrow x_1 = 0, x_{2,3} \pm \sqrt{\frac{5}{3}}$.

$(-\infty, -\sqrt{\frac{5}{3}}), (0, \sqrt{\frac{5}{3}})$ je hodnota funkce kladná,

$(-\sqrt{\frac{5}{3}}, 0), (\sqrt{\frac{5}{3}}, \infty)$ je hodnota funkce záporná

Průsečík s osou y : $y = 0$.

5) $f': y = 15x^2 - 15x^4$, $D_{f'} = R$, **stacionární body:** $x_1 = -1, x_2 = 0, x_3 = 1$

$(-\infty, -1), (1, \infty)$ klesající $\Rightarrow$ **v bodě -1 lokální minimum (-2),**
 $(-1, 1)$ rostoucí

v bodě 1 lokální maximum (2)

6) $f'': y = 30x - 60x^3$, $D_{f''} = R$, **Inflexní body:** $x_1 = 0, x_{2,3} \pm \sqrt{\frac{1}{2}}$

$(-\infty, -\frac{\sqrt{2}}{2}), (0, +\frac{\sqrt{2}}{2})$ konvexní

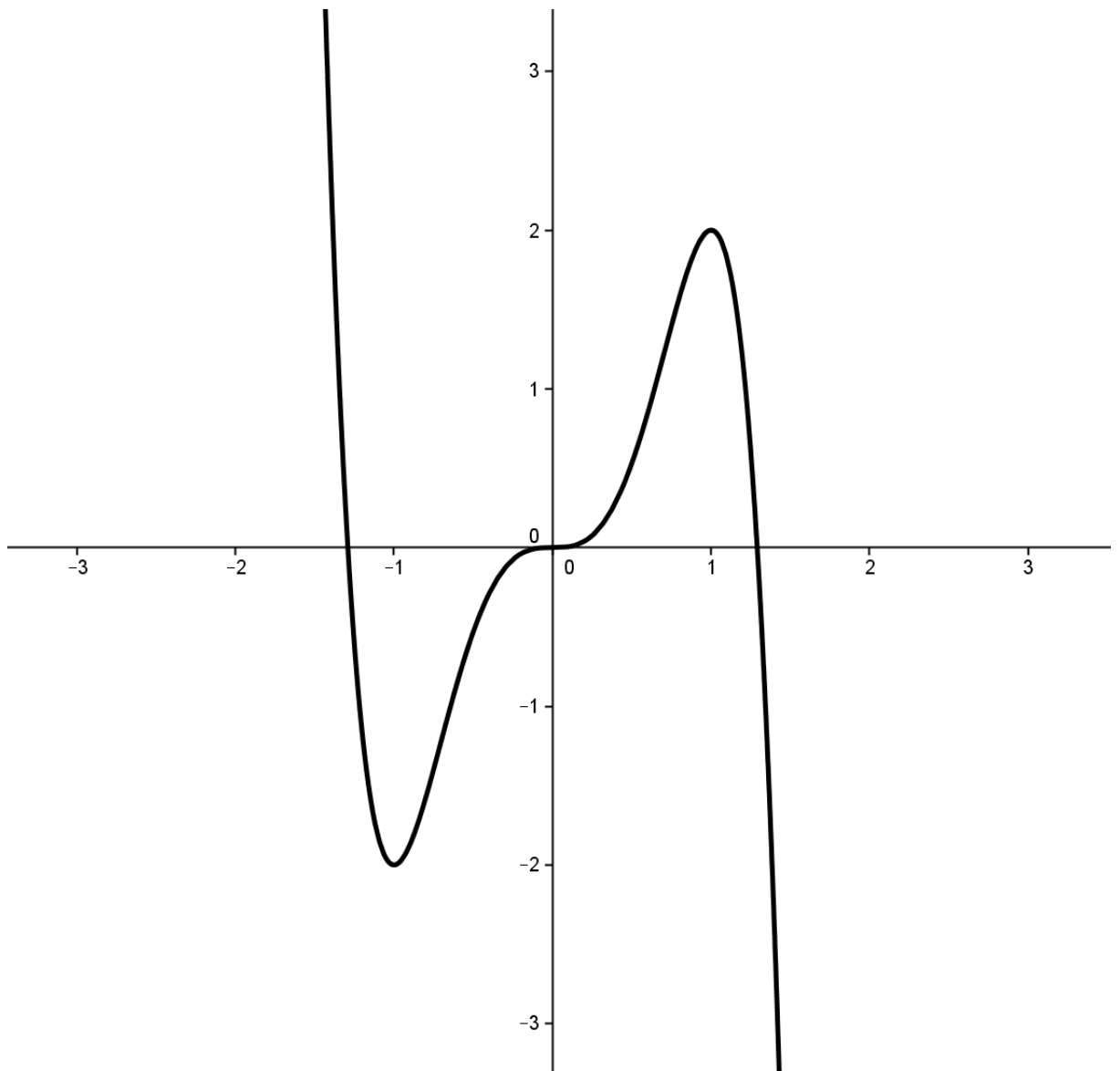
$(-\frac{\sqrt{2}}{2}, 0), (\frac{\sqrt{2}}{2}, \infty)$ konkávní

7) **Asymptoty bez směrnice: neexistují.**

Asymptoty se směrnici: $y = ax + b$

$$a = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{5x^3 - 3x^2}{x} = \pm\infty \Rightarrow \text{neexistují}$$

8) *GRAF:*

Příklad 3

Určete průběh funkce $f: y = \frac{x}{\ln x}$.

Řešení:

1) $D_f = (0,1) \cup (1, \infty)$

$H_f = \mathbb{R} - (0, e)$

2) Ani sudá, ani lichá ani periodická není.

3)

$$\lim_{x \rightarrow 1^-} \frac{x}{\ln x} = -\infty, \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{x}{\ln x} = \infty, \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{x}{\ln x} = 0,$$

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x}{\ln x} = \frac{\infty}{\infty} = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{1}{\frac{1}{x}} = \lim_{x \rightarrow \infty} x = \infty \text{ (l'Hospital. pravidlo)}$$

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{x}{\ln x}, \lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{x}{\ln x} \text{ vzhledem k definičnímu oboru neurčujeme.}$$

4) Průsečík s osou x : **neexistuje.**

Průsečík s osou y : **neexistuje.**

5) $f': y = \frac{\ln x - 1}{\ln^2 x}$, $D_{f'} = \mathbb{R}^+ - \{1\}$, **stacionární body:** $x = e$

$(0, e)$ klesající
 $(e, +\infty)$ rostoucí $\Rightarrow$ **v bodě e lokální minimum (e).**

6) $f'': y = \frac{\frac{1}{x} \ln x \cdot (2 - \ln x)}{\ln^4 x}$, $D_{f''} = \mathbb{R}^+ - \{1\}$, **inflexní body:** $x = e^2$

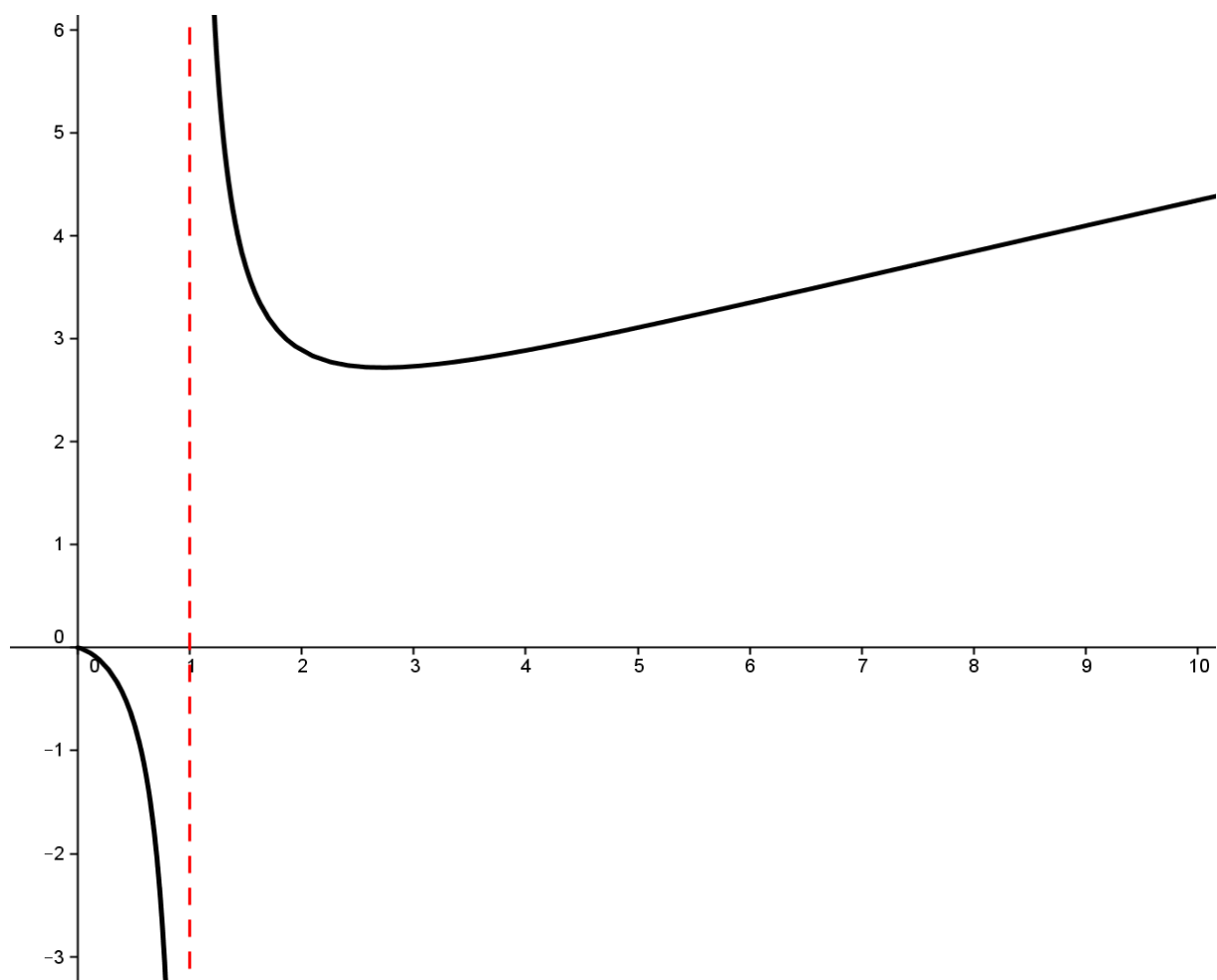
$(0, 1)$, $(e^2, +\infty)$ konkávní
 $(1, e^2)$ konvexní

7) Asymptoty bez směrnice: **$a_1: x = 1$.**

Asymptoty se směrnicí: $y = ax + b$

$$a = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x}{x \cdot \ln x} = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{1}{\ln x} \Rightarrow \text{neexistují.}$$

8) GRAF:

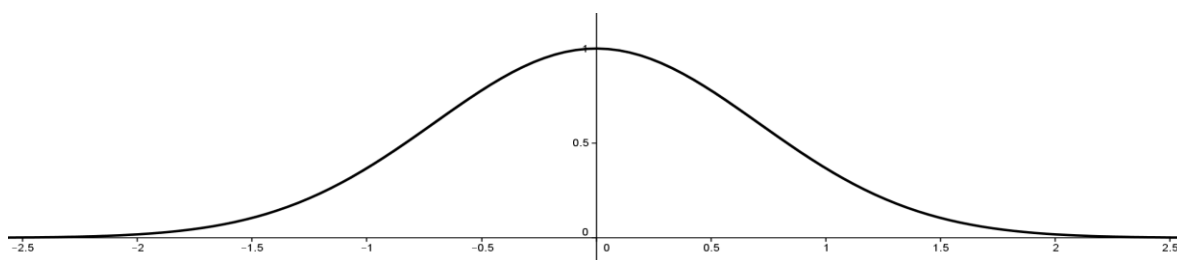

Úlohy k procvičení:

- 1) Určete průběh funkce $f : y = e^{-x^2}$.

[graf:

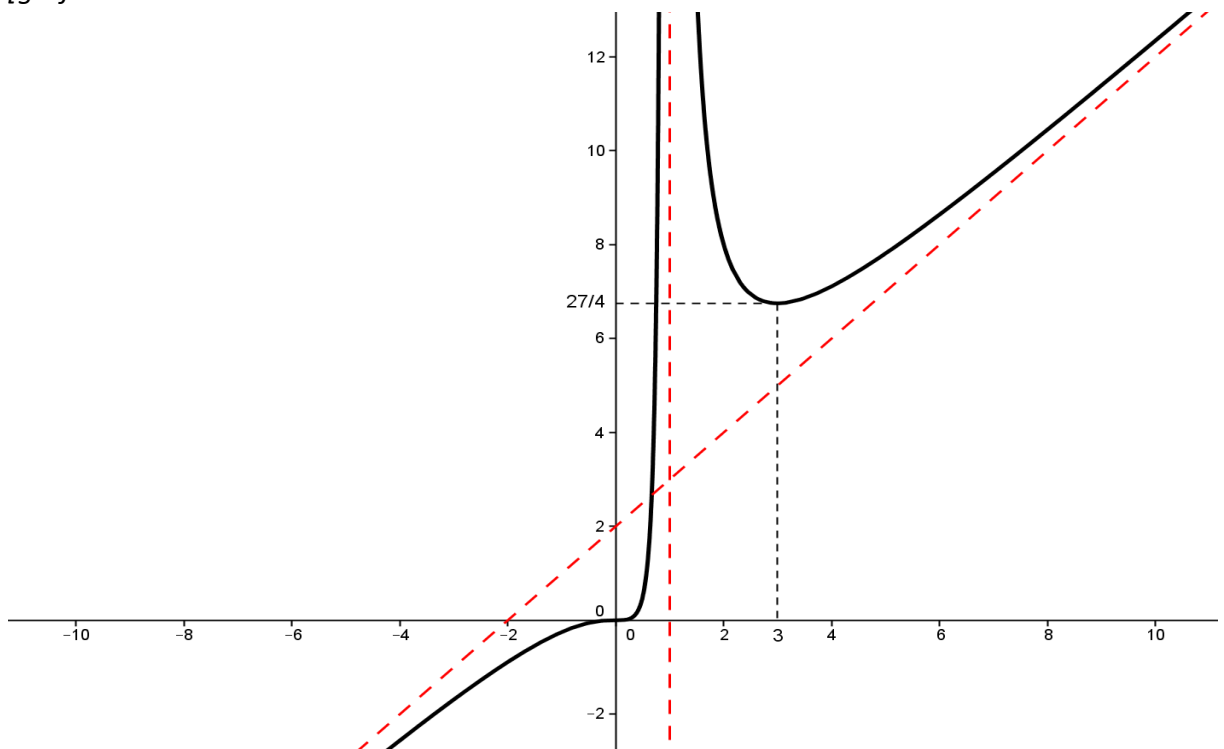
- 2) Určete průběh funkce $f : y = \ln(4 - x^2)$.

[graf:

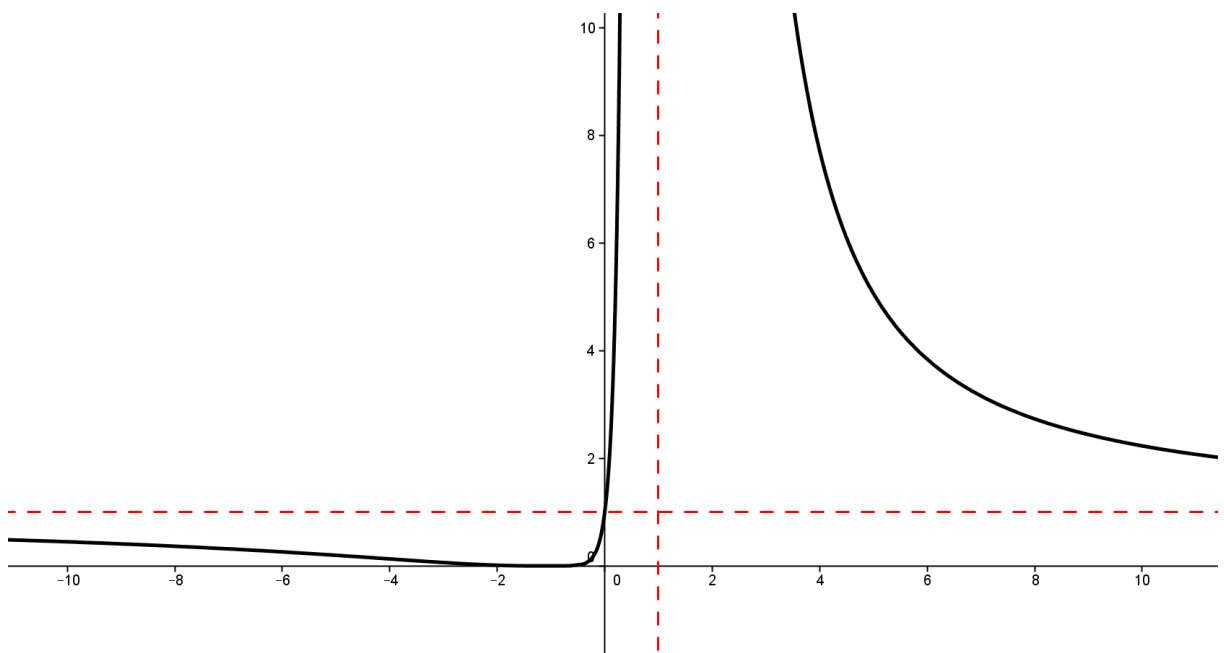
3) Určete průběh funkce $f : y = \frac{x^3}{(x-1)^2}$.

[graf:

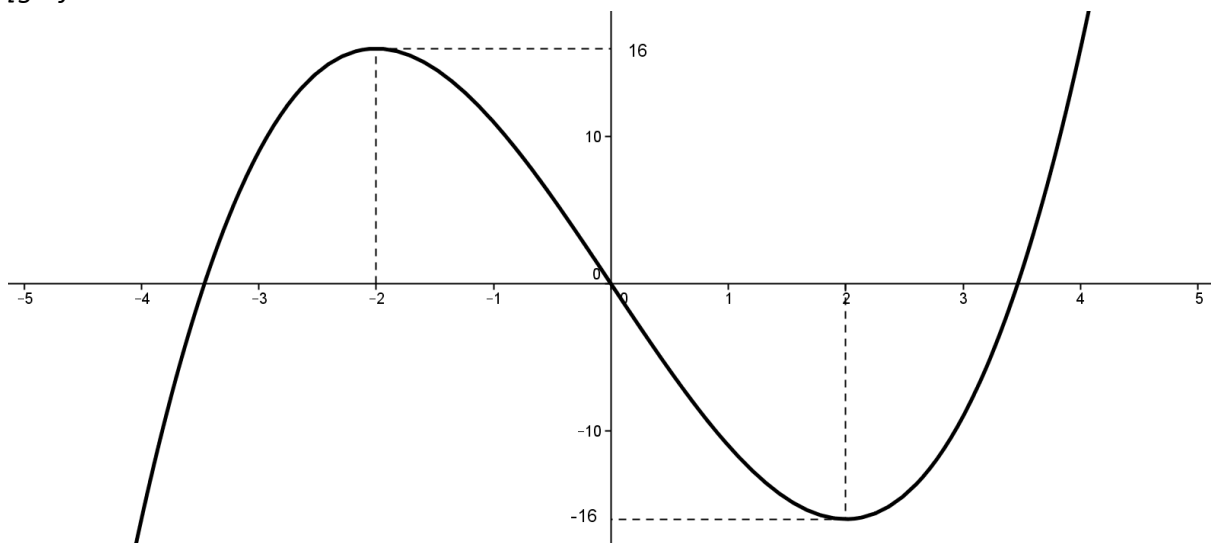
4) Určete průběh funkce $f : y = \left(\frac{1+x}{1-x}\right)^4$.

[graf:

5) Určete průběh funkce $f : y = x^3 - 12x$.

[graf:

Použité zdroje a literatura:

KOČANDRLE, Milan a Leo BOČEK. *Matematika pro gymnázia: Diferenciální a integrální počet*. 2. upravené vydání. Praha: Prometheus, 1999. ISBN 80-7196-163-9.

PETÁKOVÁ, Jindra. *Matematika: příprava k maturitě a přijímacím zkouškám na vysoké školy*. 1. vydání. Praha: Prometheus, 1999. ISBN 80-7196-099-3.

BUŠEK, Ivan. *Řešené maturitní úlohy z matematiky*. 1. vydání. Praha: SPN, 1985. ISBN 14-639-85.